

article underscores additional threats from the strategic competitors such as Russia and China due to their deepening strategic partnership based on the common goal of weakening the rules-based international order, which is contrary to NATO's values and interests. Highlighted are NATO's ways of responding, shaped by the Alliance's three core tasks aimed at ensuring collective defense based on a «360-degree approach». Presented is the analysis of the tasks based on their order of priority, main issues, transformational reorientation, veiled or lacking points.

On the basis of the works of the prominent specialists and the research of NATO's strategy, the process of transformation of NATO's concepts over a significant historical period has been traced. Conclusions were made regarding problematic issues, the Alliance's effectiveness and its ability to achieve the goals defined in the Strategic Concept as high-level political guidance and their dependence on the ability of the Alliance members to anticipate events and prepare for them, rather than simply react.

Keywords: *NATO Strategic Concept, strategic security environment, strategic competition, Deterrence and Defense, crisis management, Cooperative Security.*

УДК: 343.3

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-52-58

Едуард РИЖКОВ©

кандидат юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ДОКУМЕНТУВАННЯ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ В УКРАЇНІ

Розглянуто правові та організаційні аспекти документування колабораціонізму в Україні. Наголошується, що правова регламентація колабораціонізму в Україні пов'язана із зростанням зовнішніх загроз з боку росії з початком повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року. У процесі дослідження аргументується твердження, що відсутність із 2014 року політичної волі та зволікання законодавчого органу зі своєчасним запровадженням цього інституту у Кримінальному кодексі України призвели до виключення можливості притягнення до кримінальної відповідальності значного кола осіб, чії дії підпадають під склад цього злочину, у зв'язку з реалізацією принципу – закон немає зворотної сили в часі (ст. 58 Конституції України).

Ключові слова *колаборант, колабораціонізм, державна зрада, документування колабораційної діяльності, представники громадськості, чат-бот, база даних.*

Постановка проблеми. Військова агресія з боку росії по відношенню до України має місце з 2014 року. За цей восьмирічний період представники п'ятої колони країни-агресора проявили себе в повній мірі на всіх щаблях суспільної ієрархії – від пересічних громадян до представників судових та правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування та законодавчого органу держави.

Проте нормативне закріплення колабораціонізму в країні відбулось лише у березні 2022 року, тобто тільки через п'ять років після подачі перших законопроектів із цього питання до Верховної Ради. Фактично це декриміналізувало діяльність потенційних колаборантів, які мали місце протягом попередніх восьми років.

До того ж аналіз діяльності правоохоронних органів свідчить про повільні темпи протидії цим злочинам протягом 2022 року з урахуванням кількості населення країни та обсягів її тимчасово окупованих територій [1].

До того ж, на рівні Генерального штабу та Головного управління розвідки маємо підтвердження інформації щодо продовження намагань ворога крім активних бойових дій проводити розвідувально-підривною діяльністю на території України. Значна кількість симпатиків «руського миру» як на вже звільнених так і тимчасово окупованих територіях держави потребують свого виявлення, документування скоєних ними фактів колабораційної діяльності та притягнення їх до кримінальної відповідальності.

© Е. Рижков, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6661-4617>

revord@ukr.net

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Криміналізація колабораціонізму в Україні є відносно новим правовим явищем. Проте, кримінально-правові, кримінально-процесуальні та оперативно-розшукові його аспекти вже розглядалися у працях таких науковців як С. Албул, О. Козаченко, В. Кузнецов, О. Мусиченко, Є. Письменський, А. Політова, Є. Поляков, М. Сийплові, Т. Шурат, К. Янішевська та ін.

Разом з тим, організаційно-правові передумови процесу виявлення колаборантів, формування відповідних баз даних та документування колабораційних діянь потребують свого окремого наукового дослідження.

Мета статті – дослідження питань криміналізації колабораціонізму в Україні та організаційно-правовим передумовам його документування.

Виклад основного матеріалу. Історія, як зазначає професор Є. Письменський, показала, що держава, територія якої стає окупованою, так чи інакше стикається з колабораціонізмом та подібними до нього соціально-політичними явищами. Беззаперечним є той факт, що єдиною причиною виникнення таких явищ на території сучасної України є вчинена проти неї агресія російської федерації [2, с. 33].

Перед початком повномасштабного вторгнення росії в Україну в державі спостерігались досить двозначні тенденції у питанні ефективної оборони держави та захисту її населення від проявів тероризму з боку агресора. Заводи з виготовлення снарядів та патронів не будувались, кримінальні провадження щодо державних зрадників та проявів сепаратизму належним чином не розслідувались, на керівні посади у правоохоронній сфері призначались особи із проросійськими поглядами і зв'язками та ін.

У законотворчій політиці мали місце факти нівелювання потенційних загроз державності та приниження вагомості патріотизму через намагання декриміналізації колабораційних намірів, проявів та конкретних вчинків. За сім років від початку військового протистояння було підготовлено два проекти закону з цього питання: перший, «Про заборону колабораціонізму (№ 6170)» подала до Верховної Ради група депутатів («Народний фронт») у 2017 році. У 2019 році проект був відкликаний; другий, «Про захист української державності від проявів колабораціонізму (№ 7425)» подала група розробників також у 2017 і його було відкликано 2019-го [3].

Реальні зміни у політиці державних та правоохоронних структур із цього питання почалися після констатації світовою спільнотою, що відносно до українського народу в процесі ведення війни ворог припускається відвертих проявів геноциду. І лише навесні 2022 року колабораційні прояви були остаточно криміналізовані у вітчизняному кримінальному законі [4].

За твердженням представників профільного комітету Верховної ради прийняття Закону України «Про заборону колабораціонізму» матиме наслідком недопущення будь-яких форм співпраці громадян України з російською окупаційною владою. Це мусило б сприяти захисту суверенітету і територіальної цілісності України, що відповідно до статті 17 Конституції України є найважливішими функціями держави [5].

І хоча прийняття вищевказаних змін до Кримінального кодексу України мало б вирішити всі проблеми щодо кримінальної відповідальності за вказане кримінальне правопорушення, на практиці за твердженням К. Янішевська та А. Крисько з'явилися нові, пов'язані з відмежуванням даного правопорушення з суміжними правопорушеннями [6, с.74].

Як вважають О. Козаченко та О. Мусиченко, визначені кримінально-протиправні діяння, які законодавець відносить до колабораційної діяльності, є досить складними для розуміння і в цілому порушують якісну властивість зрозумілості кримінального закону. Аналіз форм діянь у межах кожної норми, передбаченої ст. 111-1 КК України, дозволяє зробити висновок про відсутність загальних сутнісних ознак колабораційної діяльності, на які опирався законодавець при криміналізації даного явища [7, с. 411].

Проте, незважаючи на різноманітність думок науковців, щодо досконалості прийнятих кримінальних норм, встановлення колаборантів і фактів їх діяльності необхідно проводити в межах документування вже зафіксованого складу злочину, що передбачено статтею 111-1. Колабораційна діяльність КК України. Ця робота з боку правоохоронних та судових органів тривала протягом 2022 року.

Звертаємо увагу на необхідність розмежування юридичних категорій та складів злочинів: державна зрада – стаття 111 КК України, колабораціонізм – стаття 111-1 КК

України, пособництво державі-агресору – стаття 111-2 КК України [8].

Слід зазначити, що за фактами колабораційної діяльності виявленню та документуванню підлягають фактичні дані, що вказують на злочинні дії розроблювальних, а саме: про подію злочину (час, місце, спосіб, інші обставини вчинення злочину); про причетність розроблювальних до підготовки або вчинення злочину та мотивах, що спонукають останніх вчиняти протиправні дії; про обставини, що характеризують їх особистість; про місцезнаходження знарядь вчинення злочину чи інших предметів, здобутих злочинним шляхом тощо.

Відтак, існують три напрямки документування злочинних дій розроблювальних, а саме:

- виявлення осіб, які можуть бути свідками у кримінальному фактами колабораційної діяльності;
- виявлення предметів і документів, що мають доказове значення у кримінальному провадженні за фактами колабораційної діяльності;
- фіксація дій розроблювальних осіб із метою наступного використання отриманих фактичних даних у процесі доказування під час розслідування за фактами колабораційної діяльності [9, с. 30].

Аналіз ст. 111-1 Кримінального кодексу України на думку професора С. Албула дає підстави стверджувати, що оперативно-розшукове документування є можливим тільки щодо фактів, передбачених частинами 5, 6, 7 та 8, адже саме ці діяння віднесені до категорії тяжких та особливо тяжких злочинів [10, с. 5].

На наше переконання, окрім іншого задля забезпечення збирання доказової бази практично за всіма частинами вказаної норми необхідно здійснити відпрацювання інформаційного контенту у глобальних та соціальних мережах у відношенні до конкретних осіб та за конкретними фактами.

У період війни така діяльність буде найбільш ефективною за умов здійснення вдалої співпраці представників Національної поліції зі Службою безпеки України та військовими. У кожного з зазначених суб'єктів є своє розуміння щодо проведення оперативних комбінацій, в т.ч. пов'язаних із оглядом змісту гаджетів та доступу до акаунтів. Такі заходи у період воєнного стану можуть проводитись з максимальною ефективністю на випередження до знищення даних та контенту потенційними колаборантами після військової та політичної перемоги України.

На сьогодні, крім спеціалізованих відомчих підсистем, призначених для службового користування, у загальному доступі маємо інформаційну базу «Миротворець» та цілу череду чат-ботів, розроблених за ініціативою не тільки правоохоронних органів але й Міністерства цифрової трансформації України та НАЗК [11-13].

Статистика, що подається для суспільного загалу за місяці минулого року, свідчить про позитивну тенденцію щодо виявлення таких осіб та фактів їх діяльності [14-15]. Проте, кількість їх відносно мала співвідносно з кількістю громадян України, які перебували чи перебувають на тимчасово окупованих територіях з 2014 року. До того ж, питання щодо поповнення державних баз даних правоохоронних органів інформацією відносно вказаних осіб і фактів їх злочинної діяльності повною мірою не реалізовано.

Із огляду на обсяги підривної діяльності з боку Росії аксіоматичним є те, що робота з такого виявлення повинна проводитись на всій території України не тільки зараз до перемоги над ворогом, але й протягом наступних років.

Слід констатувати, що протягом першого року після повномасштабного вторгнення справою тотального виявлення, документування та зачистки колаборантів займаються не лише правоохоронні органи держави, а й громадяни (добровольці, партизани), які переважно діють на тимчасово окупованій території. Прикладом можуть слугувати сформовані ними масиви даних відносно осіб і фактів колабораційного спрямування у соціальних мережах.

Представники громадськості також створюють спеціалізовані інформаційні платформи задля формування бази даних відносно потенційних колаборантів [16; 17]. Доцільно звернути увагу на те, що громадські активісти розпочали цю роботу з середини березня 2022 року. Тоді як підрозділи Національної поліції спроміглися на таку ініціативу лише у листопаді 2022 року [18]. Можливо, саме тому, відпрацьовуючи інформаційний контент фігурантів, доцільно починати з самих працівників правоохоронних органів. Адже наслідки діяльності цієї категорії осіб створюють підвищену суспільну небезпеку [19-21].

Слід констатувати, що з 2014 року робота щодо притягнення до відповідальності осіб, які в той чи інший спосіб перейшли на бік країни-агресора мала формальний характер і не може, на наш погляд, бути визнана задовільною, оскільки наразі створила більш сприятливі умови для повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році.

Разом із тим, безумовним позитивом є те, що за рік активної фази війни у інформаційному полі держави створені зручні та доступні для небайдужих громадян інструменти фіксації відповідної інформації та закладено фундамент задля проведення ефективної роботи щодо формування баз даних потенційних колаборантів і зрадників [22].

На наш погляд, певна категорія цих осіб підлягає процедурній реабілітації після враження їх свідомості та підсвідомості інструментами інформаційно-психологічного впливу, що належать країні-агресору [23].

Висновки. Існує пряма залежність низової роботи щодо встановлення колаборантів і документування їх злочинної діяльності від наявності політичної волі керівництва держави, тренду на це питання у правоохоронних відомствах та конструктивної допомоги з боку представників громадськості, суспільства, міжнародних партнерів і в першу чергу тих, хто є основними фінансовими донорами України у період воєнного стану.

Колаборанти як продукт довготривалої інформаційної війни Росії по відношенню до населення України є фактично представниками ворога, його п'ятої колони та потенційними одиницями її агентури. Останні можуть бути розраховані на довготривалу перспективу та бути зарезервованими на певний період часу. Тому підлягають виявленню та ліквідації у воєнний час.

Гіпотетично припускаємо, що початок активної роботи щодо встановлення, документування, а згодом і притягнення до кримінальної відповідальності колаборантів в Україні розпочнеться після викриття представників п'ятої колони в оточенні вищого керівництва держави та її правоохоронних органів. Стверджуємо, що така робота з успіхом буде проводитись вже у першому півріччі 2023 року за активного сприяння політичних, військових та правоохоронних органів держав-партнерів, що зацікавлені як і народ України у безумовній перемозі над росією.

Зацікавленість політичного керівництва США у цільовому використанні наданої Україні грошової допомоги у період воєнного стану (і що не менш важливо – у повоєнний час) запускає дієвий механізм діяльності антикорупційних органів нашої держави, починаючи з НАБУ, після очищення не лише від корупціонерів але й від потенційних зрадників та колаборантів.

Список використаних джерел

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
2. Письменський Є. О. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в Україні (кримінально-правові аспекти) : наук. нарис. Северодонецьк : СПД Румянцева Г.В., 2020. 121 с.
3. Почему Украина отказывается от слова «коллаборанты»? URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/kolaboratsiya-pokarannya-mizhnarodne-pravo/31076292.html>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 03.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20>.
5. Пояснювальна записка до проекту закону України «Про заборону колабораціонізму». URL : <https://ips.ligazakon.net/document/GH4RE00Асправою всього Українського народу>.
6. Янішевська К. Д., Крисько А. С. Загальнотеоретичні аспекти та класифікація колабораційної діяльності як кримінально-правового явища. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Вип. 4(56) 2022. С. 71-76.
7. Козаченко О. В., Мусиченко О. М. Окремі аспекти кваліфікації та застосування кримінально-правових заходів за колабораційну діяльність в Україні, передбачену ч. 1 ст. 111-1 КК України. *Юридичний науковий електронний журнал № 9/2022*. С. 407-411. URL : http://lsei.org.ua/9_2022/100.pdf.
8. Кримінальний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
9. Методичні рекомендації з питань кримінально-правової кваліфікації, оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження за ст. 111-1 КК України «Колабораційна діяльність» / С. Албул, Т. Волошанівська, А. Марченко та ін. Одеса : ОДУВС, 2022. 67 с.
10. Албул С. В. Теоретичні аспекти оперативно-розшукового документування колабораційної діяльності. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування*

та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 21 лип. 2022 р.). Одеса : ОДУВС, 2022. С. 5–8.

11. Чужие среди своих: как сообщит про колаборанта за несколько кликов в чат-боте. URL : <https://2plus2.ua/ru/novyny/chuzhi-sered-svoih-yak-povidomi-pro-kolaboranta-u-dekilka-klikiv-u-chatboti>.

12. СБУ запустила 2 новых чат-бота для выявления колаборантов и мародеров. URL : <https://focus.ua/digital/514350-sbu-zapustila-2-novyh-chat-bota-dlya-vyuvleniya-kollaborantov-i-maroderov>.

13. НАЗК створило реєстр ймовірних зрадників України. URL : <https://detector.media/infospace/article/197674/2022-03-19-nazk-stvorylo-reiestr-ymovirnykh-zradnykiv-ukrainy/>.

14. В Минцифры рассказали о количестве заявок на колаборантов, поданных через бот «Ворог». URL : <https://zn.ua/TECHNOLOGIES/v-mintsifry-rasskazali-o-kolichestve-zajavok-na-kollaborantov-podannykh-cherez-bot-jevoroh.html>.

15. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Page/1>.

16. «Рух Чесно» запустив реєстр держзрадників. URL : <https://detector.media/infospace/article/197490/2022-03-14-rukh-chesno-zapustyv-reiestr-derzhzradnykiv/>.

17. Реєстр держЗрадників. URL : <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSezxKZPthLGp8bnQwKyj9RD6lzMI7yaVwVrw4MMf5IC10waw/viewform>.

18. Нацполиция запускает чат-бот для сообщений о колаборантах. URL : <https://ukranews.com/news/898014-natspolitsiya-zapuskayet-chat-bot-dlya-soobshhenij-o-kollaborantah>.

19. У Куп'янську затримано колаборанта-поліцейського. URL : <https://ua.korrespondent.net/city/kharkov/4546543-u-kupiansku-zatrymano-kolaboranta-politseiskoho>.

20. Колишнього та діючого працівників СБУ спіймали на держзраді — Офіс генпрокурора. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3284950-kolisnogo-ta-diucogo-pracivnikiv-sbu-spijmali-na-derzradi-ofis-genprokurora.html>.

21. Президент позбавив звань генералів двох зрадників із Служби безпеки. URL : https://lb.ua/society/2022/04/01/511827_prezident_pozbaviv_zvan_generaliv.html.

22. Ryzhkov E. Social networks as interested objects of law-enforcement bodies. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2018. Special issue № 1. P. 224-228.

23. Рыжков Э. В. Энергоинформационная безопасность общества и государства с позиции деятельности правоохранительных органов. *Злочини проти особистої волі людини : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. семінару (м. Харків, 19-20 вер. 2000 р.)*. Харків : ХНУВС, 2002. С. 83-88.

Надійшла до редакції 02.12.2022

References

1. Pro zareyestrovani kryminal'ni pravoporushennya ta rezul'taty yikh dosudovoho rozsliduvannya [About registered criminal offenses and the results of their pretrial investigation]. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kryminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>. [in Ukr.].

2. Pys'mens'kyu, Ye. O. (2020) Kolaboratsionizm yak suspil'no-politychne yavyshe v Ukraini (kryminal'no-pravovi aspekty) [Collaborationism as a socio-political phenomenon in Ukraine (criminal and legal aspects)] : nauk. narys. Syevyerodonets'k : SPD Rummyantseva H. V. 121 p. [in Ukr.].

3. Pochemu Ukraina otkazyvaetsya ot slova «kollaboranty»? [Why does Ukraine refuse to use the word "collaborators"?] URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/kolaboratsiya-pokarannya-mizhnarodne-pravo/31076292.html>. [in Russ.].

4. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vstanovlennya kryminal'noyi vidpovidal'nosti za kolaboratsiyu diyal'nist' [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the establishment of criminal liability for collaborative activity] : Zakon Ukrainy vid 03.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20>. [in Ukr.].

5. Poyasnyval'na zapyska do proektu zakonu Ukrainy «Pro zaboronu kolaboratsionizmu» [Explanatory note to the draft law of Ukraine "On the prohibition of collaborationism"]. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/GH4RE00Aspravoyu-vs'oho-Ukrayins'koho-narodu>. [in Ukr.].

6. Yanishevs'ka, K. D., Krysk'o, A. S. (2022) Zahal'noteoretychni aspekty ta klasyfikatsiya kolaboratsiyoi diyal'nosti yak kryminal'no-pravovoho yavyshecha [General theoretical aspects and classification of collaborative activity as a criminal-legal phenomenon]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiya. Sotsiolohiya. Pravo*. Issue 4(56), pp. 71-76. [in Ukr.].

7. Kozachenko, O. V., Musychenko, O. M. (2022) Okremi aspekty kvalifikatsiyi ta zastosuvannya kryminal'no-pravovykh zakhodiv za kolaboratsiyu diyal'nist' v Ukraini, peredbachenu ch. 1 st. 111-1 KK Ukrainy [Certain aspects of qualification and application of criminal legal measures for collaborative activity in Ukraine, provided for in Part 1 of Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*. № 9, pp. 407-411. URL : http://sej.org.ua/9_2022/100.pdf. [in Ukr.].

8. Kryminal'nyy kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. [in Ukr.].

9. Metodychni rekomendatsiyi z pytan' kryminal'no-pravovoyi kvalifikatsiyi, operatyvno-rozshukovoyi diyal'nosti ta kryminal'noho provadzhennya za st. 111-1 KK Ukrainy «Kolobratsiynna diyal'nist'» [Methodological recommendations on issues of criminal-legal qualification, operational-investigative activity and criminal proceedings under Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine "Collaborative activity"] / S. Albul, T. Voloshanivs'ka, A. Marchenko ta in. Odesa : ODUVS, 2022. 67 p. [in Ukr.].
10. Albul, S. V. (2022) Teoretychni aspekty operatyvno-rozshukovoho dokumentuvannya kolobratsiynoyi diyal'nosti [Theoretical aspects of operational investigative documentation of collaborative activities]. *Aktual'ni pytannya kryminal'no-pravovoyi kvalifikatsiyi, dokumentuvannya ta rozsliduvannya kolobratsionizmu: materialy Vseukrayins'koyi naukovy-praktychnoyi konferentsiyi (m. Odesa, 21 lyp. 2022 r.)*. Odesa : ODUVS, pp. 5–8. [in Ukr.].
11. Chuzhye sredi svoikh: kak soobshchit' pro kollaboranta za neskol'ko klikov v chat-bote [Strangers among themselves: how to report a collaborator in a few clicks in the chatbot]. URL : <https://2plus2.ua/ru/novyny/chuzhi-sered-svoih-yak-povidomiti-pro-koloboranta-u-dekilka-klikiv-u-chatboti>. [in Russ].
12. SBU zapustila 2 novykh chat-bota dlya vvyavleniya kollaborantov i marodyorov [The SBU launched 2 new chatbots to identify collaborators and looters]. URL : <https://focus.ua/digital/514350-sbu-zapustila-2-novykh-chat-bota-dlya-vvyavleniya-kollaborantov-i-maroderov>. [in Russ].
13. NAZK stvorylo reyestr ymovirnykh zradnykiv Ukrainy [NAZK created a register of alleged traitors of Ukraine]. URL : <https://detector.media/infospace/article/197674/2022-03-19-nazk-stvorylo-reyestr-ymovirnykh-zradnykiv-ukrainy/>. [in Ukr.].
14. V Mintsyfry rasskazali o kolichestve zayavok na kollaborantov, podannykh cherez bot «yeVoroh» [The Ministry of Digital Transformation told about the number of applications for collaborators submitted through the "yeVorog" bot]. URL : <https://zn.ua/TECHNOLOGIES/v-mintsyfry-rasskazali-o-kolichestve-zajavok-na-kollaborantov-podannykh-cherez-bot-jevoroh.html>. [in Russ].
15. Yedyny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen' [Unified state register of court decisions]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Page/1>. [in Ukr.].
16. «Rukh Chesno» zapustyv reyestr derzhzradnykiv ["Rukh Chesno" launched a register of state traitors]. URL : <https://detector.media/infospace/article/197490/2022-03-14-rukhs-chesno-zapustyv-reyestr-derzhzradnykiv/>. [in Ukr.].
17. Reyestr derzhzradnykiv [the Register of state traitors]. URL : <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSezxKZPthLGp8bnQwKyj9RD6lzMl7yaVwVrw4MMf5IC10waw/viewform>. [in Ukr.].
18. Natspolitsyya zapuskayet chat-bot dlya soobshcheniy o kollaborantakh [The National Police launches a chatbot for messages about collaborators]. URL : <https://ukranews.com/news/898014-natspolitsiya-zapuskayet-chat-bot-dlya-soobshheniy-o-kollaborantakh>. [in Russ].
19. U Kup'yans'ku zatrymano koloboranta-politseys'koho [A police collaborator was detained in Kupyansk]. URL : <https://ua.korrespondent.net/city/kharkov/4546543-u-kupiansku-zatrymano-koloboranta-politseys'koho>. [in Ukr.].
20. Kolyshn'oho ta diyuchoho pratsivnykiv SBU spiyaly na derzhzradi — Ofis henprokurora [A former and current employee of the SSU was caught for treason — Prosecutor General's Office]. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3284950-kolisnogo-ta-diucogo-pra-civnikiv-sbu-spijmali-na-derzhzradi-ofis-genprokurora.html>. [in Ukr.].
21. Prezydent pozbaviv zvan' heneraliv dvokh zradnykiv iz Sluzhby bezpeky [The President stripped two traitors from the Security Service of the rank of generals]. URL : https://lb.ua/society/2022/04/01/511827_prezydent_pozbaviv_zvan_generaliv.html. [in Ukr.].
22. Ryzhkov, E. (2018) Social networks as interested objects of law-enforcement bodies. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. Special issue № 1, pp. 224-228.
23. Ryzhkov, E. V. (2002) Enerhoinformatsyonnaya bezopasnost' obshchestva i gosudarstva s pozitsyy deyatel'nosti pravookhranitel'nykh organov [Energy information security of society and the state from the perspective of the activities of law enforcement agencies]. *Zlochyny proty osobystoyi voli lyudyny : zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. seminaru (m. Kharkiv, 19-20 ver. 2000 r.)*. Kharkiv : KhNUVS, pp. 83-88. [in Russ].

ABSTRACT

Eduard Ryzhkov. Organizational and legal prerequisites of documentation of collaborationism in Ukraine. The article examines the legal and organizational aspects of documenting collaborationism in Ukraine. It has been emphasized that the legal regulation of collaborationism in Ukraine is connected with the growth of external threats from russia with the beginning of a full-scale invasion in February, 2022.

In the course of the research, the statement is argued that the lack of political will since 2014 and the delay of the legislative body in the timely introduction of this institution in the Criminal Code of Ukraine led to the exclusion of the possibility of bringing to criminal responsibility a significant number of persons whose actions fall under the scope of this crime, in connection in connection with the implementation of the principle – the law is not retroactive in time (Article 58 of the Constitution of Ukraine).

The need for an active process of documenting collaborationism in the period of martial law is

argued for the purpose of neutralizing representatives of the fifth column of the aggressor country and reducing internal threats from this category of persons. Approaches to organizing the process of documenting the activities of collaborators and the facts of their illegal activities are proposed.

Practical examples and positive experience of documenting persons and facts regarding the specified crime and the formation of an alternative state database with such information, which are formed (added) by members of the public, are given. The facts of the creation of specialized chatbots by state bodies and public representatives regarding the identification of persons with signs of collaborative activity are noted.

Proposals are made regarding the use of prerequisites for intensifying the documentation of collaborators and the facts of their activities during wartime in order to prevent the destruction of the evidence base in the information space (social networks) and the creation of an agent network in the de-occupied territories of Ukraine in the interests of the aggressor country.

Keywords: *collaborator, collaborationism, treason, documenting collaborative activities, public representatives, chatbot, database.*

УДК 340.12:327.39

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-58-65

Денис ЧИЖОВ©

кандидат юридичних наук

(Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна)

СУДОВО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ СТОСОВНО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Статтю присвячено проблемам доктринального обґрунтування та практичного закріплення стандартів державної політики в Україні щодо забезпечення прав та свобод людини у сфері національної безпеки. Мета статті – аналіз сучасної судово-правової політики стосовно забезпечення прав та свобод людини у сфері національної безпеки в Україні. Розкрито природу походження зобов'язань держави щодо дотримання прав та свобод людини. Визначено сутність співвідношення пріоритету громадянських прав та суспільних інтересів у сфері національної безпеки. Досліджено зміст обмеження громадянських прав у сфері національної безпеки під час досягнення державою безпечових умов розвитку. Встановлено взаємозв'язок між обмеженням прав та свобод людини і безпековими гарантіями, що встановлює держава щодо своїх громадян.

Ключові слова: *громадянські права, національна безпека, права і свободи людини, судовий захист, державна політика.*

Постановка проблеми. Державна політика у сфері національної безпеки в умовах протистояння України військовій агресії з боку російської федерації не лише набуває актуальності, а стає першочерговою цариною докладання державно-владних зусиль. Одним із елементів цієї політики є забезпечення прав та свобод людини навіть в умовах воєнного стану. Україна взяла на себе зобов'язання із дотримання та недопущення зменшення обсягу громадянських прав та свобод людини, і ці зобов'язання не можуть зменшуватися у своєму обсязі у сфері національної безпеки. Водночас варто зауважити, що сфера національної безпеки є пріоритетною для формування державної політики України, особливо під час воєнного стану, і це абсолютно об'єктивно створює передумови для певної диверсифікації в підходах держави до забезпечення демократичних прав і свобод громадян. На рівні держави відбувається формування державної стратегії у сфері національної безпеки, оскільки обов'язок гарантування прав та свобод людини і громадянина є міжнародно-правовим обов'язком, а комплекс указаних прав визначений на міжнародному рівні. Ступінь його дотримання та впровадження на національному рівні демонструє реальний стан демократизації суспільно-політичних процесів, а тому це питання набуває особливої актуальності з

© Д. Чижов, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4843-0670>

denys_chyzhov@ukr.net